

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 398

Zarządzanie kosztami i dokonaniami

Redaktorzy naukowi
Edward Nowak
Marcin Kowalewski

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redaktor Wydawnictwa: Elżbieta Kozuchowska
Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz
Łamanie: Adam Dębski
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-522-3

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Anna Bartoszewicz: Zbilansowana karta wyników jako narzędzie pomiaru pracy komórki audytu wewnętrznego	13
Barbara Batóg, Jacek Batóg, Andrzej Niemiec, Wanda Skoczylas, Piotr Waśniewski: Application of ordinal logit models in the diagnosis of performance measurement system in Polish enterprises	24
Bogusława Bek-Gaik, Bartosz Rymkiewicz: Model biznesu w sprawozdawczości polskich spółek publicznych na przykładzie branży energetycznej.....	36
Paulina Belch: Analiza kosztów rodzajowych w sektorze paliwowym.....	53
Anna Bialek-Jaworska: Determinanty kosztów kształcenia w szkołach wyższych	62
Leszek Borowiec: Kalkulacja kosztu netto usług transportowych Miejskich Zakładów Autobusowych sp. z o.o. w Warszawie.....	73
Halina Buk: Sprawozdawczość segmentowa bazą informacyjną dla oceny efektywności zarządzania operacyjnego	84
Michał Chalastra: Zakres integracji rachunku kosztów tworzonego na potrzeby systemów rachunkowości finansowej i budżetowania – wyniki badań empirycznych.....	96
Małgorzata Czerny: Pomiar dokonań w bankach islamskich	105
Dorota Czerwińska-Kayzer: Korzyści biologiczne w rachunku opłacalności produkcji rolniczej	112
Joanna Dyczkowska: Nowoczesne narzędzia raportowania menedżerskiego w kontekście roli współczesnych controllerów	121
Tomasz Dyczkowski: Financial and non-financial information in performance assessment of public benefit organisations	134
Tomasz Dyczkowski: Mierniki dokonań organizacji pożytku publicznego. Możliwości i ograniczenia stosowania	146
Aleksandra Ferens: Identyfikacja i grupowanie kosztów środowiskowych w systemie informacyjnym zarządzania	159
Rafał Jagoda: Koszty i korzyści a ryzyko ubezpieczenia należności.....	168
Elżbieta Jaworska: Pomiar dokonań w obszarze społecznego aspektu odpowiedzialności przedsiębiorstwa wobec pracowników.....	179
Jacek Jaworski, Jacek Woźny: Ramy koncepcyjne zastosowania strategicznej karty wyników w zarządzaniu jednostką podstawową uczelni publicznej.....	189

Wojciech Kariozen: Balanced Scorecard w czołowych polskich uniwersytetach – analiza gotowości do opracowania i wdrożenia	200
Magdalena Kludacz: Zasady rachunku kosztów francuskich szpitali na potrzeby wyceny świadczeń zdrowotnych	209
Bartosz Kołodziejczuk: Uwarunkowania zarządzania kosztami w przemyśle poligraficznym	219
Roman Kotapski: Koszty zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzania ścieków na potrzeby kształtowania taryf.....	228
Mariola Kotłowska: Czynniki kreowania wartości przedsiębiorstwa ciepłowniczego.....	239
Robert Kowalak: Sprawozdawczość zarządcza zakładu gospodarowania odpadami	249
Marcin Kowalewski: Pomiar i raportowanie dokonań na poziomie strumienia wartości w <i>lean accounting</i>	260
Wojciech Dawid Krzeszowski: Planowanie kosztów w ujęciu procesowym	269
Justyna Kujawska: Koszty administracyjne w szpitalu.....	280
Grzegorz Lew: Pomiar dokonań relacji z klientami w przedsiębiorstwach handlowych.....	289
Monika Łada: Rachunek celowego postarzania produktów.....	298
Małgorzata Macuda: Rola benchmarkingu w pomiarze i ocenie dokonań szpitali.....	307
Teresa Martyniuk, Klaudia Balcer: Pomiar w rachunkowości na tle regulacji międzynarodowych.....	317
Łukasz Matuszak: Rola sprawozdania z działalności w społecznie odpowiedzialnym przedsiębiorstwie.....	327
Jarosław Mielcarek: EBITDA jako podstawa rachunku kosztów docelowych	343
Maria Nieplowicz: Organizacyjne aspekty wdrażania zrównoważonej karty wyników	354
Edward Nowak: Controlling zorientowany na dokonania przedsiębiorstwa..	363
Marta Nowak: Moral conflict in performance measurement.....	372
Agnieszka Nóżka: Zarządzanie kosztami projektów budowlanych realizowanych zgodnie z procedurami kontraktowymi FIDIC – wybrane problemy	380
Ryszard Orliński: Rozliczanie procedur medycznych z wykorzystaniem aplikacji grupera	391
Ewa Różańska: Metody oceny i selekcji projektów badawczo-rozwojowych w przedsiębiorstwie społecznie odpowiedzialnym	401
Jolanta Rubik: Zarządzanie kosztami pracy a wymogi CSR.....	411
Beata Sadowska: Rachunek kosztów działań – teoria i praktyka.....	420
Anna Surowiec: Supply chain management practices in SME sector	432

Piotr Szczypa: Koncepcja pomiaru osiągnięć w POL-EKO APARATURA spółka jawna	441
Olga Szolno: Cele i mierniki monitorowania celów w systemie kontroli zarządczej i budżetu zadaniowego w jednostkach samorządu terytorialnego.....	450
Łukasz Szydelko: Segmentowy rachunek kosztów i wyników w rachunkowości zarządczej zorientowanej na procesy	460
Joanna Świerk: Mapa strategii w działalności jednostek samorządu terytorialnego na przykładzie miasta Lublin	470
Marcin Wierzbiński: Model biznesowy a strategia i zarządzanie strategiczne.....	481
Beata Zyznarska-Dworczak: Zrównoważone zarządzanie kosztami wobec alternatywnych badań naukowych w rachunkowości zarządczej	501

Summaries

Anna Bartoszewicz: Balanced scorecard as a tool of efficiency measurement of the internal audit unit	13
Barbara Batóg, Jacek Batóg, Andrzej Niemiec, Wanda Skoczylas, Piotr Waśniewski: Wykorzystanie porządkowych modeli logitowych w diagnozie systemu pomiaru dokonań przedsiębiorstw polskich	24
Bogusława Bek-Gaik, Bartosz Rymkiewicz: Business model in the reporting of Polish public companies on the example of the energy sector	36
Paulina Belch: Analysis of generic costs of companies from the petroleum sector.....	53
Anna Bialek-Jaworska: Determinants of the education costs at universities	62
Leszek Borowiec: Calculation of net costs of transport services of Warsaw Bus Company.....	73
Halina Buk: Segment reporting as the information base for evaluation of effectiveness of operating management	84
Michał Chalastra: Areas of integration of costing systems created for the purpose of financial accounting and budgeting – the results of empirical research.....	96
Małgorzata Czerny: Performance measurement in Islamic banks	105
Dorota Czerwińska-Kayzer: Biological benefits in profitability account of agricultural production	112
Joanna Dyczkowska: Modern tools of management reporting in the context of roles of contemporary management accountants	121
Tomasz Dyczkowski: Informacje finansowe i niefinansowe w ocenie dokonań organizacji pożytku publicznego	134

Tomasz Dyczkowski: Performance measures for public benefit organization. Opportunities and limitations of their use	146
Aleksandra Ferens: Identification and grouping of environmental costs in the management information system.....	159
Rafał Jagoda: Costs and benefits vs. a risk of receivables insurance.....	168
Elżbieta Jaworska: Performance measures in the area of social context of corporate responsibility towards employees.....	179
Jacek Jaworski, Jacek Woźny: Conceptual frameworks for the use of Balanced Scorecard in the management of the basic unit of public university	189
Wojciech Kariozen: Balanced Scorecard in top ranked Polish universities – an analysis of readiness for design and implementation	200
Magdalena Kludacz: The principles of cost accounting in French hospitals for the valuation of medical services.....	209
Bartosz Kolodziejczuk: Determinants of business cost management in printing industry	219
Roman Kotapski: Costs of water supply system and sewage collection system with the purpose of creating scales of charges	228
Mariola Kotłowska: Factors of value creation in a heating company	239
Robert Kowalak: Managerial reporting for the waste disposal plants	249
Marcin Kowalewski: Value stream performance measurement of lean accounting.....	260
Wojciech Dawid Krzeszowski: Cost planning in the process perspective.....	269
Justyna Kujawska: Administrative costs in hospital.....	280
Grzegorz Lew: Performance measurement of customer relationships in enterprises of trade	289
Monika Łada: Product planned obsolescence accounting.....	298
Malgorzata Macuda: The role of benchmarking in hospitals' performance measurement.....	307
Teresa Martyniuk, Klaudia Balcer: Measurement in accounting against international regulations.....	317
Łukasz Matuszak: The role of management commentary of socially responsible enterprise	327
Jarosław Mielcarek: EBITDA as a basis for target costing	343
Maria Nieplowicz: Organizational aspects of the Balanced Scorecard implementation	354
Edward Nowak: Performance-oriented controlling.....	363
Marta Nowak: Konflikt moralny w zarządzaniu dokonaniem	372
Agnieszka Nózka: Managing the costs of construction designs carried out in accordance with the FIDIC contract conditions – selected issues	380
Ryszard Orliński: Settlement of medical procedures using Gruper applications	391

Ewa Różańska: Evaluation and selection methods of research and development projects in socially responsible company	401
Jolanta Rubik: Labour costs management vs. CSR requirements.....	411
Beata Sadowska: Cost accounting operations – theory and practice	420
Anna Surowiec: Praktyki zarządzania łańcuchem dostaw w sektorze MSP..	432
Piotr Szczypa: The concept of performance measurement in POL-EKO general partnership	441
Olga Szolno: Objectives and indicators for monitoring the goals in management control and performance budget in local self-government entities.....	450
Łukasz Szydelko: Segment costs and results accounting in process-oriented management accounting	460
Joanna Świerk: Strategy map in the performance of local government units on the example of the city of Lublin.....	470
Marcin Wierzbiński: Business model vs. strategy and strategic management.....	481
Beata Zyznarska-Dworczak: Sustainable costs management in the light of alternative research in management accounting	501

Halina Buk

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

e-mail: halina.buk@ue.katowice.pl

SPRAWOZDAWCZOŚĆ SEGMENTOWA BAZĄ INFORMACYJNĄ DLA OCENY EFEKTYWNOŚCI ZARZĄDZANIA OPERACYJNEGO

SEGMENT REPORTING AS THE INFORMATION BASE FOR THE EVALUATION OF EFFECTIVENESS OF OPERATING MANAGEMENT

DOI: 10.15611/pn.2015.398.07

Streszczenie: W sprawozdawczości segmentowej ujawniane są informacje mające pomóc jej użytkownikom w ocenie rodzaju i skutków finansowych działań gospodarczych, w które się angażuje, oraz środowiska gospodarczego, w którym prowadzi działalność. Dają one wiedzę o efektywności gospodarowania w przekroju wewnętrznej struktury organizacyjnej jednostki bądź grupy kapitałowej. Celem artykułu jest identyfikacja możliwych rozwiązań prezentowania segmentów działalności jednostek biznesowych oraz wartości poznawczej sprawozdawczości segmentowej w zakresie ujawnianych informacji o dochodach i kosztach. Dla osiągnięcia celu naukowego zastosowano metodę krytycznej analizy literatury przedmiotu i regulacji prawnych oraz weryfikację praktyczną na przykładzie grupy kapitałowej TAURON. Uzyskane wyniki potwierdzają dużą wartość poznawczą sprawozdawczości segmentowej, dają możliwość poszerzonej analizy ekonomiczno-finansowej z punktu widzenia zarządczego.

Słowa kluczowe: sprawozdawczość segmentowa, wyniki finansowe, koszty, informacja zarządcza.

Summary: Segment reporting presents information in the management commentary accompanying the financial statements. The aim of the article is to identify alternative methods of operating segments presentation and to show the usefulness of this reporting about income and costs of entities. For this aim critical analysis of literature and law acts were used. Next, economic analysis of capital group of TAURON was made based on segment reporting.

Keywords: segment reporting, financial results, costs, managing information.

1. Wstęp

Zarządzanie operacyjne przedsiębiorstwem wymaga dysponowania zakresem merytorycznym informacji znacznie szerszym, aniżeli ujawnianym przez powszechną sprawozdawczość finansową. Dotyczy to zwłaszcza wielkości wynikowych, takich jak przychody, dochody i koszty. Korzystanie z tych informacji ekonomicznych prezentowanych w rachunku zysków i strat bądź w sprawozdaniu z całkowitych dochodów jest niewystarczające. Nie bez przyczyny twórcy międzynarodowych standardów rachunkowości poszerzyli paletę stosownych informacji o sprawozdania dotyczące segmentów działalności. Niestety, takich informacji nie wymagają polskie standardy rachunkowości ani dyrektywy Unii Europejskiej obligatoryjnie adaptowane w krajach członkowskich.

Celem artykułu jest identyfikacja możliwych rozwiązań prezentowania segmentów działalności jednostek biznesowych oraz wartości poznawczej sprawozdawczości segmentowej w zakresie ujawnianych informacji o dochodach i kosztach. Intencją jest też wskazanie na pożądane zmiany w sprawozdawczości finansowej jednostek niestosujących MSR/MSSF w kierunku poszerzenia wymogów sprawozdawczych o segmenty działalności. Z pewnością ułatwiłoby to skuteczniejszy nadzór właścicielski nad podmiotami, a zarządy dysponowałyby poszerzoną informacją zarządczą dla podejmowania nie tylko operacyjnych, ale i strategicznych decyzji.

2. Zakres podmiotowy i kryteria wyróżniania segmentów operacyjnych

Twórcy MSR/MSSF już na początku lat 80. XX w. dostrzegli potrzebę przygotowania bardziej użytecznej dla procesu decyzyjnego informacji o przychodach i kosztach, czego wyrazem był opracowany i wdrożony MSR 14 „Sprawozdawczość dotycząca segmentów działalności”. Treść tego standardu została zmodyfikowana i zastąpiona od 2009 r. przez MSSF 8 „Segmenty operacyjne”. Podstawową przyczyną dokonania istotnych zmian w tym obszarze był realizowany proces konwergencji MSSF z amerykańskimi standardami rachunkowości i w tym przypadku dostosowanie do SFAS131 [Zimnicki 2012, s. 167]. Podstawową zasadą tego standardu jest ujawnienie przez jednostkę informacji mającej pomóc użytkownikom jej sprawozdań finansowych w ocenie rodzaju i skutków finansowych działań gospodarczych, w które się angażuje, oraz środowiska gospodarczego, w którym prowadzi działalność [Sojak 2011, s. 219]. Popularnie zwana sprawozdawczość segmentowa jest poszerzeniem informacji prezentowanej w sprawozdaniu finansowym i w warunkach polskich odnosi się tylko do niektórych jednostek stosujących MSR/MSSF. Mianowicie, zastosowanie MSSF 8 dotyczy [Standardy... 2014, s. 318]:

- Jednostkowych sprawozdań finansowych jednostki, której dłużne lub kapitałowe instrumenty są przedmiotem obrotu na rynku publicznym lub która składa lub jest w trakcie składania swoich sprawozdań finansowych w KNF w związku z emisją dowolnej klasy instrumentów na rynku publicznym;
- Skonsolidowanych sprawozdań finansowych grupy, w której dłużne lub kapitałowe instrumenty jednostki dominującej są przedmiotem obrotu na rynku publicznym lub jednostka dominująca składa lub jest w trakcie składania swoich skonsolidowanych sprawozdań finansowych w KNF w związku z emisją dowolnej klasy instrumentów na rynku publicznym.

Jeżeli raport finansowy zawiera skonsolidowane sprawozdanie finansowe jednostki dominującej, objęte postanowieniami MSSF 8, oraz jednostkowe sprawozdanie finansowe jednostki dominującej, to informacje o segmentach prezentuje się tylko w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym.

Segmenty sprawozdawcze są segmentami operacyjnymi lub zagregowanymi segmentami operacyjnymi spełniającymi określone kryteria. Zgodnie z MSSF 8 pkt 5 przez segment operacyjny rozumie się część składową jednostki:

a) angażującej się w działalność gospodarczą, w związku z którą może uzyskiwać przychody i ponosić koszty (w tym przychody i koszty związane z transakcjami z innymi częściami składowymi tej samej jednostki),

b) której wyniki działalności są regularnie przeglądane przez głównego decydenta operacyjnego (np. dyrektora wykonawczego, dyrektora operacyjnego, grupy dyrektorów wykonawczych) jednostki w celu podjęcia decyzji o zasobach alokowanych do segmentu i oceny wyników działalności segmentu,

c) w przypadku której są dostępne oddzielne informacje finansowe.

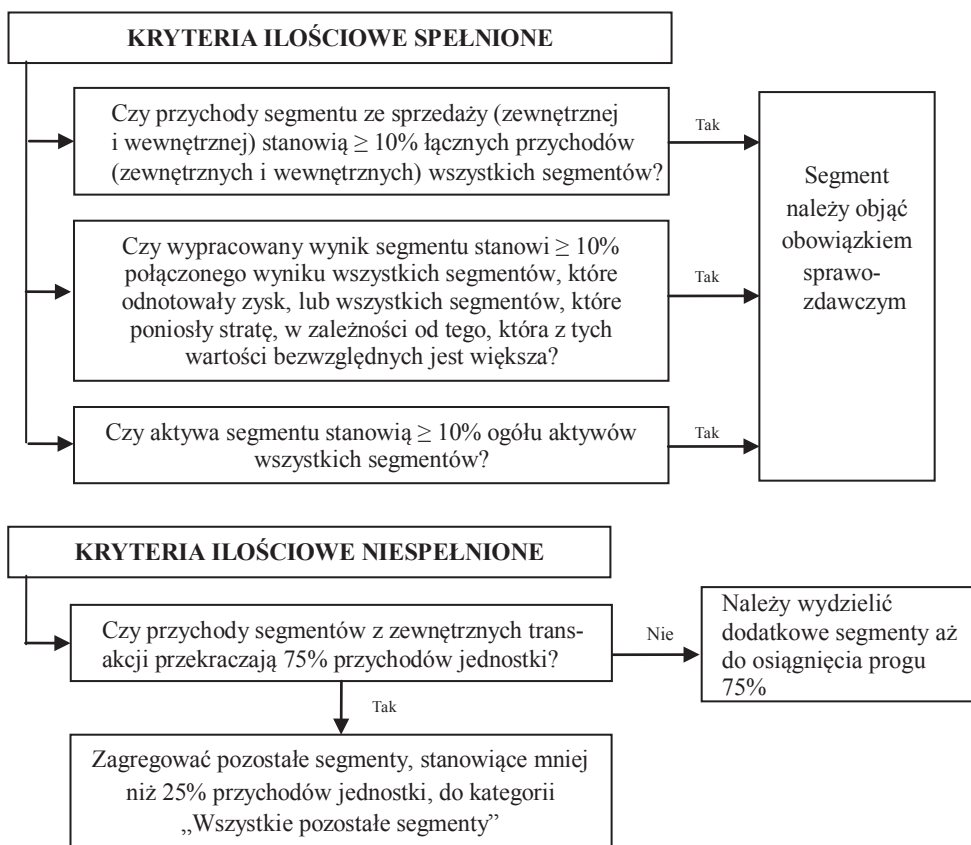
Istotną cechą wyróżnienia segmentu operacyjnego jest posiadanie kierownika segmentu, który jest bezpośrednio odpowiedzialny i utrzymuje regularne kontakty z głównym decydemtem operacyjnym w celu omawiania zadań operacyjnych, wyników finansowych, prognoz lub planów związanych z tym segmentem.

Jednostki gospodarcze mogą przyjmować różne kryteria dla wyróżnienia segmentów operacyjnych. Ważne jest, by odzwierciedlały one wewnętrzną strukturę organizacji działalności jednostki z punktu widzenia zarządczego w podziale według różnych kryteriów. Podstawą wyróżnienia segmentów mogą być [Zimnicki 2011, s. 137]:

- rodzaje produktów i usług,
- rodzaje linii produkcyjnych,
- obszary geograficzne działalności,
- rodzaje lub kategorie głównych klientów w podziale na produkty,
- metody stosowane przy dystrybucji produktów,
- rodzaj środowiska regulacyjnego (np. bankowość, ubezpieczenia, użyteczność publiczna)

MSSF 8 w par. 13 wskazuje progi ilościowe, spośród których spełnienie którekolwiek wymaga ujawnienia informacji na temat segmentu operacyjnego. Pew-

nym ograniczeniem dla wyodrębniania segmentów operacyjnych jest to, by łączne przychody zewnętrzne wykazywane przez segmenty operacyjne stanowiły przynajmniej 75% przychodów jednostki [Insights... 2014, s. 1261]. Informacje o innych rodzajach działalności nieujawnianych w oddzielnych segmentach operacyjnych są łączone i wykazywane jako „wszystkie pozostałe segmenty”. Syntetyczne zestawienie wyodrębniania segmentów sprawozdawczych, z uwzględnieniem kryteriów ilościowych, przedstawiono na rys. 1.

Rys. 1. Algorytm wyodrębniania segmentów sprawozdawczych

Źródło: opracowanie własne.

3. Wykorzystanie informacji o wynikach segmentów sprawozdawczych do oceny efektywności zarządzania operacyjnego

Ujawnienia w sprawozdawczości segmentowej mają być spójne z informacjami prezentowanymi w sprawozdaniu z sytuacji finansowej oraz w sprawozdaniu z całkowitych dochodów. Składają się na nie następujące grupy informacji:

1. Informacje ogólne o czynnikach przyjętych do określania segmentów sprawozdawczych;

2. Informacje o wyniku segmentu, w tym dotyczące m.in.: łącznych przychodów i kosztów segmentu, przychodów uzyskiwanych od zewnętrznych klientów oraz z tytułu transakcji z innymi segmentami operacyjnymi tej samej jednostki, przychodów i kosztów z tytułu odsetek, kosztów amortyzacji, obciążeń z tytułu podatku dochodowego, istotnych pozycji niepieniężnych kosztów innych niż amortyzacja;

3. Informacje o aktywach i zobowiązaniach segmentu;

4. Informacje o rodzajach produktów i usług generujących przychody segmentu sprawozdawczego.

MSSF 8 nie prezentuje wzorców sprawozdawczości segmentowej, nie daje też rekomendacji dotyczących pomiaru wyników działalności segmentów ani jakich wyników dotyczą. Można więc uznać wszystkie mierniki z ogólnie przyjętych zasad rachunkowości i bazujące na sprawozdaniu finansowym, np. [Sojak, Jankowska 2007, s. 121; Zimnicki, Sojak 2008, s. 142]:

- miary bezwzględne, takie jak: wynik segmentu, zysk lub strata na działalności operacyjnej, wynik przed opodatkowaniem powiększony o amortyzację, przepływy pieniężne;
- miary względne, takie jak: rentowność działalności operacyjnej, stopa zwrotu na sprzedaży, rentowność aktywów segmentu, rentowność kapitału segmentu.

Wartość poznawczą ujawnianych informacji w układzie segmentów operacyjnych przeanalizowano na podstawie grupy kapitałowej, w której jednostką dominującą jest spółka giełdowa TAURON Polska Energia SA. Organizacja i zarządzanie tą grupą odbywa się poprzez segmenty operacyjne, wyróżnione według rodzajów oferowanych produktów i usług (por. tab. 1), a każdy z segmentów traktuje się jako strategiczną jednostkę gospodarczą. Charakterystyczną cechą jest to, że jednostkami sprawozdawczymi są podmioty grupy mające swój byt formalnoprawny (spółki kontrolowane bądź współkontrolowane przez spółkę dominującą).

Tabela 1. Segmenty operacyjne w Tauron Polska Energia SA (stan na 31 grudnia 2013 r.)

Segmenty operacyjne	Przedmiot działalności	Forma organizacyjna
Wydobycie	Wydobycie węgla kamiennego	1 spółka zależna
Wytwarzanie	Wytwarzanie energii elektrycznej w źródłach konwencjonalnych, jak również przy współspalaniu biomasy i innej termicznie pozyskiwanej energii	1 spółka zależna i 1 wspólnie kontrolowana
Odnawialne źródła energii	Wytwarzanie energii elektrycznej w źródłach odnawialnych	3 spółki zależne
Dystrybucja	Dystrybucja energii elektrycznej	2 spółki zależne
Sprzedaż	Handel hurtowy energią elektryczną, obrót uprawnieniami do emisji i świadectwami pochodzenia energii	4 spółki zależne
Ciepło	Produkcja, dystrybucja i sprzedaż ciepła	1 spółka zależna i 1 wspólnie kontrolowana
Obsługa klienta	Obsługa klienta wewnętrznego w zakresie obsługi procesu sprzedaży, obsługi finansowo-księgowej, oraz w zakresie obsługi informatycznej wybranych spółek grupy	1 spółka zależna

Źródło: opracowanie własne.

Informacje o podstawowych wielkościach ekonomicznych spółki wymaganych przez sprawozdawczość segmentową przedstawiono w tab. 2. Zważywszy, że te dane ujawniono w sprawozdaniu skonsolidowanym grupy kapitałowej, w której jednostką dominującą jest badana spółka, to nie trzeba w sprawozdaniu jednostkowym prezentować danych według segmentów operacyjnych dotyczących tylko tej jednostki. Oznacza to, że efektywność zarządzania operacyjnego przez spółkę dominującą można ocenić tylko na podstawie danych ujawnionych w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym.

Wykazane w tab. 2 przychody z działalności ogółem na rzecz klientów zewnętrznych o wartości 19 131 122 tys. zł są przychodami skonsolidowanymi całej grupy kapitałowej TAURON. Podobnie wykazany zysk netto w wartości 1 346 485 tys. zł jest skonsolidowanym wynikiem finansowym grupy. Rentowność netto sprzedaży wynosi 7,04%. I to są realnie wypracowane przez całą grupę kapitałową dochody. Można w tym miejscu zasygnalizować, że przykładowo w sprawozdaniu jednostkowym spółki dominującej są następujące dane za 2013 rok:

- przychody ze sprzedaży 10 909 760 tys. zł,
- zysk netto 1 688 972 tys. zł,
- rentowność netto sprzedaży 15,48%.

Zatem jeżeli chodzi o wynik finansowy netto, to w sprawozdaniu jednostkowym spółki dominującej jest on aż o 25,4% wyższy od zysku wypracowanego przez całą grupę TAURON. Oznacza to, że przyczyniają się do tego korzystne z punktu

widzenia interesu spółki dominującej transakcje handlowe dokonywane z jednostkami kontrolowanymi i współkontrolowanymi.

Syntetyczne dane finansowe nie stanowią jednak dobrej bazy informacyjnej do oceny efektywności zarządzania operacyjnego. Posłużyć do tego mogą wskaźniki efektywności obliczone na podstawie sprawozdawczości segmentowej, które zestawiono w tab. 3. Z przeprowadzonej analizy można wyciągnąć wiele ciekawych wniosków, a mianowicie:

- dodatnie wyniki uzyskano z wyodrębnionych sześciu segmentów operacyjnych, jeden segment zaś – „wytwarzanie” wygenerował stratę w wysokości 475 466 tys. zł;
- występuje bardzo duża rozpiętość w miernikach rentowności przychodów ogółem (zewnętrznych i wewnętrznych) poszczególnych segmentów operacyjnych. Najwyższy poziom wykazuje rentowność sprzedaży w segmencie „odnawialnych źródeł energii”, bo aż 45,47%. Nierentownym segmentem jest „wytwarzanie”, dla którego odpowiedni wskaźnik wyniósł $-10,07\%$;
- zysk z działalności operacyjnej przed opodatkowaniem i amortyzacją jest także bardzo zróżnicowany i kształtuje się w przedziale od $0,69\%$ na „wytwarzaniu” do $66,29\%$ na „odnawialnych źródłach energii”;
- zróżnicowana jest produktywność zaangażowanych aktywów. Tylko w trzech segmentach uzyskano pożądane powszechnie wartości, tj. w segmentach „sprzedaży” i „obsługi klienta” oraz w grupie „pozostałe”. Jest to zrozumiałe, gdyż te działalności generalnie nie wymagają dużych inwestycji w aktywa. Poniżej poziomu produktywności aktywów dla działalności ogółem ($1,00 \text{ zł/zł}$) uplasowały się cztery segmenty związane bezpośrednio z wytwarzaniem i dystrybucją energii elektrycznej i ciepłej;
- generalnie nie występują duże różnice pomiędzy segmentami w zakresie relacji zobowiązań do przychodów, zwłaszcza na tle tego miernika dla działalności ogółem. Najniższy poziom tego wskaźnika wykazuje segment „sprzedaż” ($0,10 \text{ zł/zł}$). Wynika to jednak z faktu zakupu energii od jednostek grupy kapitałowej i wyłączenia wzajemnych rozrachunków w skonsolidowanym bilansie.

W konkluzji można stwierdzić, że segmentem wymagającym największej uwagi zarządzających grupą kapitałową jest „wytwarzanie”. Z danych o przychodach tego segmentu wynika, że w łącznej ich wartości na sprzedaż zewnętrzną przypada tylko $20,56\%$, na sprzedaż wewnętrzną zaś aż $79,44\%$. Zatem wykazana strata tego segmentu jest przede wszystkim pochodną zawieranych wewnętrznych transakcji handlowych. W sprawozdaniu finansowym grupy jest wzmianka, że grupa rozlicza transakcje między segmentami w taki sposób, jakby dotyczyły one podmiotów niepowiązanych – przy zastosowaniu bieżących cen rynkowych. Oznaczałoby to więc, że segment „wytwarzanie” zbywa produkty w grupie kapitałowej poniżej ponoszonych kosztów. Utrzymywanie takiej sytuacji w dłuższym czasie nie powinno mieć miejsca i należy poszukiwać optymalnego dobrego rozwiązania proefektywnościowego.

Tabela 2. Informacje o segmentach operacyjnych w grupie kapitałowej TAURON (w tys. zł)

Rok zakończony 31 grudnia 2013	Wydobywanie	Wytwarzanie	Odnawialne źródła energii	Dystrybucja	Sprzedaż	Ciepło	Obsługa klienta	Pozostałe	Pozycje nieprzypisane	Działalność ogółem
Przychody										
Sprzedaż na rzecz klientów zewnętrznych	663 986	971 215	62 604	2 287 238	14 025 034	1 000 460	10 906	1 096 709		19 131 122
Sprzedaż między segmentami	733 520	3 752 240	141 891	3 710 232	3 992 559	188 072	481 677	200 533		13 200 724
Przychody segmentu ogółem	1 397 506	4 723 455	204 495	5 997 470	18 017 593	1 188 532	492 583	310 212		32 331 846
Zysk/(strata) segmentu	65 786	-475 466	92 978	1 295 639	864 579	127 421	26 837	10 816	-1 308	2 007 282
Koszty nieprzypisane									-73 216	-73 216
Zysk/(strata) z działalności operacyjnej	65 786	-475 466	92 978	1 295 639	864 579	127 421	26 837	10 816	-74 524	1 934 066
Udział w zysku/(stracie) wspólnego przedsięwzięcia		-326				-2 383				-2 709
Przychody/(koszty) finansowe netto									-247 736	-247 736
Zysk/(strata) przed opodatkowaniem	65 786	-475 792	92 978	1 295 639	864 579	125 038	26 837	10 816	-322 260	1 683 621
Podatek dochodowy									-337 136	-337 136
Zysk/(strata) netto za rok obrotowy	65 786	-475 792	92 978	1 295 639	864 579	125 038	26 837	10 816	-659 396	1 346 485
EBITDA	165 783	32 458	135 563	2 208 381	899 208	231 847	45 283	17 485	-74 524	3 661 484
Aktywa i zobowiązania										
Aktywa	1 465 831	8 614 769	1 944 940	14 002 290	3 111 539	2 157 282	183 519	170 774	660 228	32 311 172
Udziały i akcje we wspólnych przedsięwzięciach		32 064				12 334				44 398
Aktywa ogółem	1 465 831	8 646 833	1 944 940	14 002 290	3 111 539	2 169 616	183 519	170 774	660 228	32 355 570
Zobowiązania	612 791	1 481 329	112 000	2 380 849	1 786 932	345 216	214 010	42 372	7 586 572	14 562 071
Pozostałe informacje										
Nakłady inwestycyjne (bez nabycia praw do emisji gazów cieplarnianych i świadectw pochodzenia energii)	256 524	520 926	606 915	2 080 675	21 424	202 252	82 746	8 093		3 779 555
Amortyzacja	99 997	507 924	42 585	912 742	34 629	104 426	18 446	6 669		1 727 418

Źródło: Sprawozdanie finansowe TAURON Polska Energia SA za 2013 rok.

Tabela 3. Mierniki efektywności zarządzania operacyjnego

Rok zakończony 31 grudnia 2013	Wydobycie	Wytworzenie	Odnawialne źródła energii	Dystrybucja	Sprzedaz	Ciepło	Obsługa klienta	Pozostałe	Działalność ogółem
Rentowność sprzedaży zewnętrznej i wewnętrznej [wynik segmentu/przychody segmentu]	4,71%	-10,07%	45,47%	21,60%	4,80%	10,72%	5,45%	3,49%	6,21%
EBITDA (%) [EBIDTA segmentu/przychody ogółem segmentu]	11,86%	0,69%	66,29%	36,82%	4,99%	19,51%	9,19%	5,64%	11,32%
Rentowność aktywów [wynik segmentu/aktywa segmentu]	4,49%	-5,50%	4,78%	9,25%	27,79%	5,87%	14,62%	6,33%	6,20%
Produktywność aktywów [przychody ogółem segmentu/aktywa segmentu] (zł/zł)	0,95	0,55	0,11	0,43	5,79	0,55	2,68	1,82	1,00
Zobowiązania/przychody [zobowiązania segmentu/przychody ogółem segmentu] (zł/zł)	0,44	0,31	0,55	0,40	0,10	0,29	0,43	0,14	0,45

Źródło: opracowanie własne.

4. Zakończenie

Informacje prezentowane w sprawozdawczości segmentowej mają dużą wartość merytoryczną, gdyż odzwierciedlają efektywność zarządzania poszczególnymi segmentami operacyjnymi jednostki bądź grupy kapitałowej. Wiedza o wynikach jednostki w przekroju produktów, grup klientów czy obszaru geograficznego działalności może być użyteczna szczególnie dla inwestorów strategicznych oraz dla instytucji finansujących daną jednostkę. Także organy nadzorcze jednostki mogą na podstawie informacji ekonomicznej w układzie organizacji wewnętrznej koncentrować większą uwagę na tych obszarach merytorycznych, w których osiąga się niezadowolające wyniki ekonomiczne. Pożądane byłoby poszerzenie obowiązków sprawozdawczych w zakresie segmentów operacyjnych także na inne podmioty, przynajmniej te, które mają obowiązek poddawania sprawozdania finansowego badaniu przez biegłego rewidenta.

Literatura

- Insights into IFRS. KPMG's practical guide to International Financial Reporting Standards, 2014, vol. 1, UK.
- Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej MSSF, 2014, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa.
- Sojak S., 2011, *Wartości informacyjne sprawozdawczości według segmentów działalności na przykładzie grupy kapitałowej Orbis*, [w:] Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 186, *Nauki o Finansach*, red. G. Borys, UE, Wrocław.
- Sojak S., Jankowska M., 2007, *MSR 14. Sprawozdawczość segmentów działalności*, Difin, Warszawa.
- Zimnicki T., 2011, *Sprawozdawczość według segmentów działalności a konstrukcja nowego sprawozdania finansowego*, [w:] Prace i Materiały Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Gdańskiego, *Zagadnienia Ekonomiki Przemysłu*, nr 1/1.
- Zimnicki T., 2012, *Ewolucja standardów sprawozdawczości według segmentów działalności w ramach IFRS i jej uwarunkowania*, „Copernican Journal of Finance&Accounting”, vol. 1.
- Zimnicki T., Sojak S., 2008, *Wartość dodana sprawozdań finansowych wynikająca z ujawnienia segmentów działalności według MSR 14*, [w:] Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości nr 46, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa.